

**VAXHOLMS
STAD**

Biblioteksplan för Vaxholms stad 2023 -2026

Innehåll

1. Biblioteksplan – bakgrund, syfte och sammanhang
2. Biblioteksverksamheten i Vaxholm i dag
3. Biblioteksverksamheten i framtiden

1. Biblioteksplan – bakgrund och syfte

Sammanfattning

Bibliotek finns till för alla. Biblioteken har ett viktigt uppdrag för läsfrämjande, kultur och bildning, men också som en fysisk plats.

I bibliotekslagen (2013:801) fastslås bland annat att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska också främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Verksamheten ska finnas tillgänglig för alla. Särskilt prioriterade grupper är personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och personer som har annat modersmål än svenska. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.

I denna biblioteksplan beskrivs den nuvarande biblioteksverksamheten i Vaxholm. Både stadsbibliotek och skolbibliotek pekar på framtida utvecklingsområden. Vad gäller stadsbiblioteket är ett kortsiktigt mål att få tillbaka besökare och låntagare på samma nivå som innan pandemin. Under planens giltighetstid kommer också fokus ligga på lokalbehov och tillgänglighet. Biblioteket kommer att samverka med allmänskulturen och med andra kulturaktörer i Vaxholm. Biblioteket har också en roll i att motverka det digitala utanförskapet för att istället vända det till inkludering.

I barn- och utbildningsnämndens digitaliseringsstrategi beskrivs behovet av att utveckla det källkritiska arbetet på alla stadier. Alla skolor har idag ett skolbibliotek. Arbetet med kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digitala medier behöver stärkas upp med samarbete mellan skolbibliotek och pedagoger samt med kompetensutveckling. Under rätt förutsättningar kan skolbiblioteken fungera som ett nav för läsning och medie- och informationskunnighet.

Bakgrund och Syfte

Med en biblioteksplan avses ett politiskt förankrat styrande dokument som omfattar en analys av det samlade biblioteksbehovet i en kommun och åtgärder för hur dessa behov skall tillgodoses. Biblioteksplanen skall utöver folkbiblioteksverksamheten innefatta biblioteksbehovet vad gäller utbildning, omsorg och vård.

Syftet är att ge politiker och tjänstepersoner ett redskap för att kunna ta tillvara de biblioteksresurser som finns i kommunen idag, slå vakt om bibliotekens funktioner och för att skapa beredskap för framtidens krav. I skollagen (2010:800) står att elever ska ha tillgång till skolbibliotek, därför är det avsnittet viktigt i planen. Medborgarna ska också ges möjlighet att påverka huvudmannen. Planen ska revideras och följas upp i årliga verksamhetsplaner.

Biblioteksplanen är ett styrdokument för strategisk, kort- och långsiktig, utveckling av kommunens biblioteksverksamhet. Nämnden för teknik, fritid och kultur är huvudman för stadsbiblioteket, barn- och utbildningsnämnden är huvudman för skolbiblioteken.

Sammanhang

Med utgångspunkt från Vaxholms stads vision har kommunfullmäktige fastställt tre övergripande målområden: kvalitet, livsmiljö och ekonomi. I biblioteksplanen återfinns dessa under relevanta rubriker.

Den gemensamma värdegrunden utgörs av Vaxholms stads värdeord: samspel, engagemang och respekt. Orden sammanfattar stadens gemensamma värdegrund som är styrande för medarbetarnas förhållningssätt, agerande och bemötande.

Vaxholms stad implementerar målen och Agenda 2030 i stadens alla verksamheter. För biblioteksverksamheten är främst följande mål relevanta:

Mål 3, Hälsa och välbefinnande

Mål 4, God utbildning för alla

Mål 5, Jämställdhet

Mål 10, Minskad ojämlikhet

Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen

2. Biblioteksverksamheten i Vaxholm

Stadsbiblioteket

Organisation och bemanning

Vaxholms stadsbibliotek ingår i enheten Kultur och bibliotek, inom stadsbyggnadsförvaltningen (SBF) och styrs politiskt av nämnden för teknik, fritid och kultur (TFK). Biblioteksverksamheten består av huvudbiblioteket, centralt beläget på Vaxön. Biblioteket har inga filialer. Personalen består av fyra bibliotekarier och två biblioteksassistenter. Antal årsverken är 4,75.

Biblioteket har haft drygt 55 000 besök och cirka 53 000 utlån per år, men pandemin gjorde att antalet besök sjönk. Målsättningen är att komma upp i samma nivåer under 2023. Det fysiska mediebeståndet består av cirka 40 000 böcker, tidskrifter och annat material. E-böcker, e-ljudböcker och digitala filmer är ca 19 000.

Roll i samhället

Folkbibliotek är en av få öppna platser i dagens samhälle där människor kan mötas utan krav på ärende, utbildning, medlemskap eller pengar. Folkbiblioteksverksamheten vänder sig till alla oavsett ålder, etnisk eller social tillhörighet och omfattar även grupper i samhället som på grund av ålder, sjukdom eller annat skäl inte själva kan ta sig till biblioteket.

Vaxholms stadsbibliotek har också en viktig roll i lokalsamhället. Biblioteket ligger centralt och är lätt att ta sig till. Stadsbiblioteket och allmänskulturen ingår i samma enhet sedan den 1 januari 2021, vilket underlättar ett nära samarbete. Biblioteket samarbetar med verksamheter inom utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen. Viktiga samarbeten är med lokala aktörer som exempelvis Vaxholms hembygdsförening, Vaxholms konstförening och Södra Roslagens släktforskarförening vid utställningar och program. Biblioteket ingår i Vaxholms kulturråd som varje år arrangerar Kulturnatt Vaxholm.

Verksamhetens delar

Stadsbibliotekets verksamhet omfattar följande områden:

- information och litteraturförmedling
- barn- och ungdomsverksamhet
- social biblioteksverksamhet till äldre och funktionsnedsatta
- biblioteket som kulturellt rum
- det digitala biblioteket

Information och litteraturförmedling

- **kvalitet**
- **livsmiljö**

Enligt bibliotekslagen § 2 ska biblioteksväsendet främja litteraturens ställning och intresse för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Dessutom ska biblioteket verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Biblioteket förmedlar information, kunskap och läsupplevelser i tryckta och digitala medier från egna samlingar och i samarbete med andra bibliotek och institutioner, till exempel fjärrlån när den efterfrågade boken inte finns i det egna beståndet. Mediebeståndet ska vara aktuellt, brett och mångsidigt och hålls uppdaterat genom fortlöpande inköp, gallring och översyn.

Biblioteket arbetar läsfrämjande med boktips, skyltning, bokcirkel och boksamtal. Med lådcykeln förs biblioteksverksamheten ut till andra delar av kommunen. Läsfrämjandet är centralt för biblioteksverksamheten. För att fungera väl i en demokrati behöver man kunna läsa och ta till sig resonemang och information. Det läsfrämjande arbetet riktar sig till alla åldrar, från de yngsta till de äldsta läsarna.

Folkbiblioteket är en viktig resurs i det livslånga lärandet. Biblioteket fungerar som ett komplement till skolbibliotek samt till universitets- och högskolebibliotek. Biblioteket är både en mötesplats och en arbetsplats för studerande.

Barn och ungdomsverksamhet

- **kvalitet**
- **livsmiljö**

Enligt bibliotekslagen § 8 ska biblioteket ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att bland annat erbjuda böcker och andra medier anpassade till deras behov och förutsättningar för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Barn- och ungdomsavdelningen är välbesökt av alla åldrar. Biblioteket används för såväl fritidsbehov som skolarbeten. Andelen boklån från barnavdelningen är ungefär hälften av den totala utlåningen.

Att arbeta läsfrämjande bland barn och ungdom är en huvuduppgift för stadsbiblioteket. Den riktar sig till alla barn och ungdomar i kommunen, från det nyfödda barnet och dess föräldrar till tonåringen, men även till förmedlare och pedagoger som arbetar med barn och unga. I praktiken innebär det att biblioteket bjuder in till klassbesök, har sagostunder, bokklubb, läsutmaningar, tävlingar och pyssel med litterära förtecken. Vaxholms bokjury, där barn i alla åldrar får läsa och

betygsätta utvalda nya böcker, är en stor aktivitet i samarbete med förskolor och skolor och som avslutas med festligheter och prisutdelning.

En väsentlig del i arbetet är det personliga mötet och skapande av kontakter. Alla barn och deras vuxna ska känna sig välkomna, sedda och få hjälp med sina frågor.

Biblioteket har en barn- och ungdomsbibliotekarie och en biblioteksassistent som samarbetar kring verksamheten.

Social biblioteksverksamhet – för äldre och funktionsnedsatta

- **Livsmiljö**

Enligt bibliotekslagens § 4 ska biblioteket ägna särskild uppmärksamhet åt funktionsnedsatta genom att bland annat erbjuda litteratur i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov.

Den sociala – eller uppsökande – verksamheten, som riktar sig till äldre och till funktionsnedsatta, är en värdefull och mycket uppskattad service för dem som inte kan komma till biblioteket själva eller har svårt att läsa en tryckt bok. Biblioteket erbjuder anpassa media för dessa gruppers behov och gör även besök på boenden och dagliga verksamheter. Biblioteket arrangerar årligen program som vänder sig till grupperna.

Då den äldre befolkningen i Vaxholm förväntas öka kommer verksamheten fortsätta vara en viktig del för biblioteket. Verksamheten bedrivs inom ramen för en socialbibliotekarietjänst på 30 timmar.

Biblioteket som kulturellt rum

- **Kvalitet**
- **Livsmiljö**

Stadsbiblioteket är en öppen mötesplats för kultur, information och utbildning. Biblioteket förmedlar kulturupplevelser genom ett brett medieutbud, utställningar, program för barn och vuxna samt aktiviteter i samarbete med lokala föreningar till exempel föredrag, släktforskning och studiecirklar. Sedan 1 januari 2021 ingår allmänskulturen i enheten, vilket möjliggör nya samarbeten och synergieffekter.

De program och aktiviteter som hålls på biblioteket är i liten skala då lokalen inte medger större arrangemang. Då det inte finns något avskilt rum är det svårt för exempelvis föreningar eller bok- och studiecirklar att hålla träffar och möten på biblioteket.

Det digitala biblioteket

- **Kvalitet**
- **Livsmiljö**

Att bibliotek i dag är digitala är en självklarhet. Det handlar om själva mediebeståndet där en stor del av beståndet är digitalt. Det finns sedan länge e-böcker och e-ljudböcker via gratisappen Biblio. Stadsbiblioteket har digitala filmer att låna via tjänsten Cineasterna. Biblioteket är tillgängligt 24/7 och användarna kan själva söka, reservera, låna om och lämna inköpsförslag.

Digital delaktighet och inkludering är en angelägenhet för alla i samhället och ett krav för en väl fungerande demokrati. Biblioteket skapar möjligheter för alla att använda digitala medier, detta genom att tillhandahålla datorer och ge vägledning till personer som så önskar.

Bibliotekets datorer, skrivare, scanner och kopianator är mycket efterfrågade. Biblioteket erbjuder också gratis WiFi. Det finns möjlighet till IT-handledning för den enskilde genom att man bokar en bibliotekarie. Man kan få hjälp med att komma igång med e-post, sociala medier eller annat. Biblioteket hjälper inte till med myndighets- eller bankärenden, men kan visa hur man kommer igång.

Den digitala inkluderingen har blivit en allt större del i biblioteksverksamheten. I bibliotekslagens 7§ står att folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. I praktiken tillhandahåller biblioteket en mycket vidare service än så. I takt med att företag och myndigheter blir allt mer digitaliserade minskar också möjligheten för den som inte är digital att göra ärenden eller hålla sig informerad. Biblioteket blir då för många ett naturligt ställe att vända sig till för att få hjälp, tips och råd.

Skolbiblioteken

Enligt 2 kap. §35-36 skollag ska alla elever ha tillgång till ett skolbibliotek. Skolbiblioteket ska användas i elevernas utbildning och utgöra ett stöd i deras lärande och utveckling. Skolbiblioteket har en viktig pedagogisk uppgift att fylla, både när det gäller den språkliga förmågan och den digitala kompetensen. Samtliga kommunala grundskolor i Vaxholms stad har ett skolbibliotek. Utformningen av skolbiblioteken ser olika ut eftersom det är rektor som avgör vilket medieanslag, vilka lokaler och vilken personal som ska vara kopplad till biblioteket. Bemanning, öppettider och vad som erbjuds varierar således.

3. Biblioteket i framtiden

Stadsbiblioteket

Biblioteket är idag en viktig mötesplats i lokalsamhället som fyller många funktioner. Besökarna på biblioteket är i alla åldrar och kommer av olika anledningar; man vill låna böcker, läsa tidningar, använda datorer, kopiatorer och scanner. Användarna söker information, studerar, jobbar, släktforskar, besöker evenemang och umgås. Det är också ett digitalt rum där det är enkelt att själv uträtta sina ärenden.

Ett kortsiktigt mål för biblioteket är arbetet för att få tillbaka besökare och låntagare till biblioteket efter pandemin. Det görs genom att systematiskt arbeta med ett bra utbud av medier, program, evenemang och personliga möten med besökarna.

Verksamheten för barn och unga utvärderas löpande. Deras önskemål och behov varierar över tid. Biblioteket tar hänsyn till det och prövar olika arbetssätt för att nå fram till barn och deras vuxna.

Under planens giltighetstid görs en utredning av kommande användning av Rådhuset, den kan komma att påverka bibliotekets framtida lokalbehov. Trots den digitala utvecklingen kommer behovet av en fysisk lokal finnas kvar. Människor vill och behöver få samlas, träffas, samtala, studera, arbeta och prata med en bibliotekarie. Det personliga mötet och den sociala samvaron är viktig och biblioteket är en plats som kan erbjuda det. I nuvarande lokaler kan man ha klassbesök och arrangemang som författarbesök och föreläsningar. Av nödvändighet behöver det vara småskaligt och enkelt. För att utveckla biblioteksverksamheten och möta dagens behov behövs andra, större och mer ändamålsenliga utrymmen. Lokalerna är planerade för en annan typ av biblioteksverksamhet än dagens verksamhet och den Vaxholmsborna efterfrågar idag. Då kommunen har växt befolkningsmässigt och biblioteksverksamhet generellt förändrats med mer och annan service är befintlig yta för liten för att fullt ut utveckla verksamheten.

En inventering som gjordes 2021 visade på brister i lokalens tillgänglighet. En ombyggnation gjordes där entré och toalett förstorades. Biblioteket har dessutom gjort flera mindre förändringar i exempelvis skyltning, möblering och grafisk design för att tillgängliggöra lokal och information. Detta arbete kommer utvärderas utifrån den inventeringen.

Bibliotekets roll för utbildning, fortbildning och det livslånga lärandet kan inte nog betonas. Stadsbiblioteket kommer fortsättningsvis vara en spindel i nätet för att tillgodose behovet av litteratur och information för den som studerar. Med hjälp av möblering och bokningsbart studierum kan till viss del erbjudas sittplatser för den som behöver arbeta eller studera. Det finns inte utrymme för helt tysta eller ostörda studie- och arbetsplatser.

Under de närmsta åren utvecklar biblioteket samarbetet med allmänskulturen, det underlättas av att verksamheterna numera finns i samma enhet. Enheten kommer i närtid göra en studieresa till andra kommuner för att få idéer och tips på goda samarbeten. Fokus kommer ligga på verksamhet för barn.

Samverkan med olika förvaltningar i kommunen, föreningar och andra ger dessutom fler möjligheter till aktiviteter, utställningar och program. Upparbetade kontakter underhålls och nya kontakter tas.

Biblioteket är en plats för kunskapsförmedling, fri åsiktsbildning och det demokratiska samhällets utveckling. Det innebär i Vaxholm att biblioteket erbjuder en mångsidighet både i medieutbudet och i programutbudet. Biblioteket erbjuder datorer och fritt internet. Biblioteket kan ses som en plattform för demokrati, men tar inte ställning för enskilda åsikter och uttryck.

Vaxholm har en viktig besöks- och turistnäring som även märks på biblioteket. Besökare förväntar sig WiFi, laddningsmöjligheter och datorer. Biblioteket fortsätter tillhandhålla detta och fortsätter samarbeta med Turistbyrån.

Till biblioteket kommer många teknikovana som behöver hjälp för att kunna använda datorer, Internet och e-tjänster. Effekterna av det digitala utanförskapet märks tydligt på biblioteket. Det kommer därför finnas möjlighet att boka en bibliotekarie för en första hjälp på vägen. Biblioteket har valt att använda sig av PTS, Post- och telestyrelsens material, Digitalhjälpen för att kunna erbjuda en enkel introduktion till de vanligaste digitala tjänsterna. Biblioteket planerar att införa ett bokningssystem för de publika datorerna.

Utveckling och uppföljning av bibliotekets verksamhetsmål

I bibliotekets verksamhetsplan bestäms bibliotekets egna verksamhetsmål årligen, utifrån kommunens målområden, ansvarig nämnds mål samt biblioteksplanen. Nämndens mål följs upp i kommunens årsberättelse och övriga i bibliotekets verksamhetsberättelse.

Skolbiblioteken

Skolverket beskriver att skolbiblioteket är en del av den pedagogiska verksamheten i skolan. Rektor kan organisera så att skolbibliotek på olika sätt stärker elevernas utbildning. Under rätt förutsättningar kan skolbiblioteket fungera både som ett nav och en motor, inte minst vad gäller läsning och medie- och informationskunnighet. Skolbiblioteket kan utöver att bidra till goda skolresultat, även verka för kultur, litteratur och bildning i större bemärkelse. Skolbibliotek är en verksamhet för hela skolan och inte enbart knuten till lokalen. Däremot är lokalen viktig som plats på flera sätt. Den kan vara hjärtat i skolan, en trygg och lugn plats för studiero och skolarbete och en plats för trivsel och möten mellan elever.

Barn- och utbildningsnämnden i Vaxholms stad har antagit en digitaliseringsstrategi för 2022-2025. Syftet med strategin är att ange inriktning på utbildningsförvaltningens arbete med digitalisering i förskola och skola, samt utgöra ett underlag för arbetet med tillhörande handlingsplaner och arbetet med verksamhetsplanering. Strategin omfattar huvudmannen, stödfunktioner, rektorer, lärare, övrig pedagogisk personal, barn och elever.

I Strategin beskrivs att det i Vaxholms stad finns ett behov av att utveckla det källkritiska arbetet på alla stadier. Idag har alla skolor skolbibliotek men några saknar bemanning för dessa. Det finns ett behov av kompetensutveckling och ett mer integrerat samarbete mellan skolbiblioteket och pedagogerna. Arbetet med kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digitala medier behöver stärkas upp. Inom Vaxholm stads förskolor har man påbörjat arbetet med att införa källkritiskt tänkande i den pedagogiska verksamheten.

Ansvarsfördelning, samarbete och samverkan mellan stads- och skolbibliotek

För att de olika biblioteksformerna ska kunna samverka på bästa sätt är det viktigt att klargöra deras skilda uppgifter och ansvarsfördelning dem emellan.

- Stadsbiblioteket är till för alla och dess uppgift är att stödja det fria kunskapsökandet och stimulera till fri läsning, det som sker utanför skolans ram.
- Skolbiblioteken ska fungera som elevernas primära källa för att tillgodose behov av material och informationssökning för utbildningen samt stimulera intresse och läslust.
- Stadsbibliotekets roll är att komplettera skolbiblioteken med medier och information samt att ge stöd i arbetet med att främja elevernas läslust och informationskompetens.
- Stadsbibliotekets och skolbibliotekens samverkan sker genom löpande kontakt och utbyte mellan stadsbibliotekets barn- och ungdomsbibliotekarie och ansvariga för skolbiblioteken.
- Stadsbiblioteket sköter, i samråd med skolbiblioteken, ansökan till Statens kulturråd om Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek. Stadsbiblioteket sköter också om fördelningen av bidraget till skolorna.

Källor

Bibliotekslag (2013:801)

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

Skollag (2010:800)

IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest (1994)

Biblioteksplan 2.1, utgiven av Kungliga biblioteket (rev 2017)

Biblioteksplan för Vaxholms stad 2019-2022

Verksamhetsplan för Vaxholms stadsbibliotek 2022

Hållbarhetsstrategi för Vaxholms stad 2021-2030

Strategi för det barnrättsbaserade arbetet i Vaxholms stad

FAKTA

I ett tillägg till 1997 års bibliotekslag fastställdes 2004 att varje kommun ska upprätta och anta en plan för biblioteksverksamheten

Invånare: 11982 (2022-08-31)

Antal lån/invånare 2021: 3,5

Öppet 40 h/vecka